

A láthatatlan mezsgye

Nemrég erdélyi könyvtárosok jártak Csongrád megyében. Tapasztalatokat jöttek gyűjteni. Egy teljes hétig dolgoztak Makón, Deszken, Hódmezővásárhelyen, Szegeden és másutt a helyi könyvtáros mellett. Hazaindulás előtt afféle búcsúestet tartottak, ahol elmesélték egymásnak a látottakat, hallottakat. Gyönyörű beszédekkel örvendeztették meg a hallgatóságot. Amíg ők tartottak szóval engem, minden rendben volt. Mikor nekem kellett beszélnem, elsorult torokkal, a szavak között botladozva tettem föl kérdéseimet.

Hiszen mit tudhatok én például Csíkszentdomokosról? Legfeljebb annyit, hogy Márton Áron szülőfaluja. A szépséges akcentussal beszélő asszonyka onnan érkezett s nem tudom, mi lett volna a bántóbb, ha azt föltételezem, hogy a könyvtárunkban számtalan magyar nyelvű könyv van, vagy ha azt, alig akad a polcon egy-kettő. A sepi-szentgyörgyi kislánnyal arról beszélünk, milyen kár, hogy sarlatán építészek „modern” épületekkel tönkretették városa központját. Egyetértett a véleményemmel, de láttam összerándult, hiszen a szülőhelyéről mondtam kritikát. Helytörténeti gyűjteményről váltottunk szót egy másik kolléganővel, aki elmondta, az ő lakóhelyén egyelőre, a hatalmasságok szemében szentségtörés ilyesmire gondolni. Tekintetén láttam, szívesen panaszkodna, de valójában azt gondolja, úgysem értem én ezt innen. S igaza is van. Nem értjük mi ezt innen.

Igaz, azt sem értettem soha, hogyan mer bárki is ítélni, igazságot osztani, véleményt mondani, sajnálkozni, de akár túlbuzgón segédkezni is anélkül, hogy valójában megpróbálna megérteni a határon túliak érzéseit. A nyelvünk közös, a sorsunk nem. S ha úgy tetszik, a történelmünk sem. S ezt a tényt nem lehet nem tudomásul venni s a felismerésen sem lehet ripsz-ropsz túltenni magunkat.

Jómagam attól a perctől kezdve, hogy megnyíltak az átjárók, zavarban vagyok. S

egyre jobban megerősödik bennem az érzés: ha mindent tudok a túlról érkezőkről, akkor sem tudok róluk eleget. Ezért éreztem magam kényelmentlenül, mikor a romániai események után könyvek születtek olyan tollforgatók keze nyomán, akik egyszer és először jártak odaát s legfeljebb egy hetet töltöttek magyarok lakta vidékeken. A napi jócselekedetet letudó átutazgatók helyett is röstellkedtem. S azok helyett is persze, akik saját kenyerüket féltették az idetelepülöktől, no és azok helyett is, akik túlhan járva kihasználták az egyébként szegény rokonok tartottak vendégszeretét.

Nemrég romániai vidékeken jártam, ahol szintén röstelkedést tapasztaltam. Újdonsült ismerőseim zavartan meséltek friss karrierokról. Olyakról, melyeket odaátiak csináltak ideát, s melyek katalizátora – szerintük – az önsajnáltság. De olyan történésszel is találkoztam, aki úgy érezte: így, hogy nem az anyországból él, jobban ismerik a nevet Pesten, mintha átjönne. A világhírű hegedűművész véleménye pedig az: aki otthon első hegedűs a kolozsvári szimfonikusoknál, annak ideát legfeljebb a „tartalékos” muzikus státusa jut egy kisvárosi műkedvelő zenekarban. Vagyis két ember sem vélekedik egyformán arról ott, hogy milyenek is vagyunk mi itten. Mert hogy, mint a világon sehol, Erdélyországban sem egyformák az egy nyelvet beszélő emberek. Hát még mennyire nem azok a Tisza mentén és a Küküllő partján élők!

S aki megsejti e kérdés bonyolult voltát, éljen innen, vagy túl, az zavarba jön. Rádöbben, saját identitástudatát kell újra és újra megvizsgálnia. S a vizsgálat után meg kell állapítania, hogy olyanokhoz tartozik, akiket nem elég tisztelni. De ismernie, értenie kellene. A magyar identitástudat ugyanis nem azonos a magyarországi identitástudattal. És hiába akarjuk, ilyen vagy olyan okokból lehazudni: a láthatatlan mezsgye egyelőre közöttünk van. Ottaniak és itteniek között. S nem csak az országhatár miatt. Úgy sejtem, még sokat kell tanulnunk egymásról.

P. E.

■ E néhány mondatot Varsa Mátyás pályázati dolgozatából idéztem. A színikör vezetője Brooknak hisz, aki szerint valamely színházi darab bemutatásának egyetlen érvényes oka lehet: a közönséggel való kapcsolat.

■ **A színikör egyesületi alapon működik, állandó támogatója nincs. Komolyan hisz abban, hogy manapság, e vállalkozásra bárki is pénzt áldoz?**

– Az utolsó pillanatban vagyunk, amikor ebben még hinni lehet. Nyugaton, a jóléti államokban már nem járnak színházba az emberek. Dánia nagyvárosainak nincsen színháza. Csak pénz van. Nálunk most lehetne igazán színházat csinálni, de pénz nincs hozzá. Legálábbis állami kasszából nincsen. Pályázatokat adunk be, néha csurran cseppen is valami, de sajnos a kollektív vállalkozást az alapítványok nem szívesen támogatják. A magánszemélyek, vállalatok pedig nem figyelnek rá.

■ **Pedig a színikör a jövő nemzedék nevelésébe kívánna beegíteni.**

– A mi közönségünk az ifjúsági korosztály. Elsősorban a középiskolások számára készítünk előadásokat. Olyanokat, amelyek a diákok irodalmi, történelmi és vallás- mitológiai és színházi ismereteiket egészíthetik ki úgy, hogy közben művészi élményben van részük. Utóbbi azért fontos, mert az élmény, az érzelmi megérintetés sokkal jobban bevési a tudnivalókat is. Hiszem, hogy művészet eszközeivel sokkal hitelesebben lehet megdézni egy kort, sokkal többet lehet elmondani a kor emberéről, mint elemző, tudományos leírásokkal.

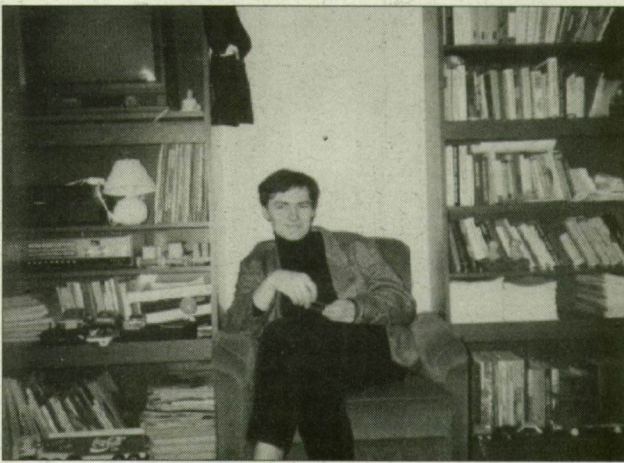
■ **A tavasszal játszott Jákob és József jó példája ennek.**

– Az előadást nagyon sokan látták, de úgy gondoljuk, nem

A kapcsolatról szóljon a színház

„A mi közönségünk az ifjúság”

„A mai művészet tiltakozik, ágál, világgá kürtöli, hogy minden, ami emberi eltűnt, de valódi intimitást nem tud adni. Tiltakozva és tüntetve ugyanis nem lehet bensőségesnek lenni... A Szegedi Színikör nem azt akarja elmondani, hogy fáj, ami nincs, hanem azt akarja megteremteni a színházban, ami nincs meg a világban.”

Varsa Mátyás

elegen. Hogy műsoron tartsuk, ahhoz pénz kellene. Tervünk, hogy az előadásból, megfelelő szakemberekkel tv-feldolgozást készíttessünk. Az erről készült videokazettának iskolák, szakkörök, vallási közösségek, bizonyára hasznát vehetnék. De az élő kapcsolatot még inkább szükségesnek érezzük, ezért szeretnénk a már sok munkával előállított produkciót műsoron tartani.

■ **S újabb tervek vannak-e?**

– Természetesen. Szeretnénk egy-egy témát, kultúr- vagy gondolatkör úgy bemutatni, hogy több szerző, több művének részleteit applikáljuk össze. Például a színháztörténeti sorozatunkban Molière A mizantróp és Racine Phaedra című drámája kapcsolódhatna össze. A két mű egyugyanazon korban szüle-

tett. A léha életvitel és a vallásossággal együttjáró büntudat hasonlóképp jelen van mindkét színházi műben. A tizenharmadik századi ismeretlen szerző Dézsá címet viselő műve, az általunk kiválasztott három Tabarin-darab és Hans Sachs egyfelvonásosa. Az ellopott kakas egy blokkba illeszthető. A commedia dell'arte nyelve szípkörkázóan szellemes. A vaskos humort a gyerekek nagyon szeretik. A gesztusokkal, a dinamizmussal teli világ a fiatalok számára igen vonzó. A magyar történelmet lehetne reprezentálni például egy Petőfi-összeállítással. A költő sorsszerű verseinek jelenetbe illesztésével negyvennyolc is hitelesen megrajzolható. A görög történelem és drámairodalom is rengeteg összefüggést mutat. A

trójai háború eseményeit irodalmi művekből lehet kiolvasni. Egyik darab története a másikban fejeződik be. Például Euripidész Iphigénia Aulisban című drámája, ha úgy tetszik az Élektrában folytatódik. Itt értjük meg, hogy Klüteimnésztra miért is öli meg Agamemnon. (Mint tudjuk, azért, mert leányukat a győzelem érdekében feláldozta.) A görög mitológia igazi tárháza a valóság és a mese keveredéseinek is. Érdekes, hogy a magyar nyelvnek is külön mitológiája van. Szavaink tartalma máig is hordoznak ősi mítoszt. A szó, lehet ma már nem ugyanazt a fogalmat jelöli, mint mikor megszületett, de jelentésében ma is ott lapul egy-egy ezeréves ezelőtti történet, mese. Erről is szeretnék egyszer egy színpadon megjeleníthető darabot írni.

A színikör és Varsa Mátyás tervei mögött profi színészek állnak. Olyanok, akik a nagyszínházban sokszor csak hatodrendű szerepekhez juthatnak, de olyanok is, akik sokéve főszereplők. Egy dologban azonos minőséget képviselnek. Hiszik a nagyszínház melletti kis színházak létjogosultságát. S a Tantszban évek óta be is bizonyítják, hogy egy önkéntesen együttműködő művésztteam különleges, igényes feladatokra alkalmas. Ez főként akkor érték, mikor a nagyszínház haldoklását szemléljük. Lehet, hogy nem az épület teszi a színházat? S igaza lehet Brooknak, aki azt mondja, a kapcsolatról szóljon a színház?

Pacsika Emília

Folytonosság

vállalják, „a nagy múltú kórus őrzi jogfolytonosságát”. Erről van szó. Szeged társadalmi életére ugyanis – mindennemű kataklizmák közepette – a folytonosság vállalása a jellemző. A tudományegyetem fővállalta az ide költözött kolozsvári intézmény hagyományait, dél-alföldi színeket keverve mondjuk az Apáthy István, Brassai Sámuel vagy Meltzl Hugó nevével jellemezhető szellemiséghez. S ha már a Dugonics térről szoltunk, meg kell említeni az újjáalakult Dugonics Társaságot is, melynek tagjai szintén a folytonosságra

szavaztak, századunk 90-es éveit körülmenyeinek közepette. Talán még lesznek bátor emberek, akik a protestáns fogantatású, a Buday György nevével fémjelzett Szegedi Fiatalok mozgalmát is újraindítják – nem az ellenpólus, hanem a kiegészítés igénye jegyében.

Ne menjünk messzire! Az e hasábkot rendelkezésünkre bocsátó Délmagyarország, a város lapja rövidesen 84. évfolyamába lép – ugyanennyi esztendő koronatanújaként.

A folytonosság ugyanis emberi lépték. Hiánya akkor tűnik fel, ha „forradalmi” módon, erőszakosan megszakítatik.

Pataki Sándor

Márta István-ősbemutató

Egy filmszakadás zenéje

intermezzók idézik elő, hogy a darab intenzitása (valóban) filmszerűen fejlődik, s nem előregyártott, tokbázárt közhelyek révén döccen előre. Márta István kiváló forma-érzéssel ragadja meg a külső és belső világ hirtelen összekeveredési pillanatát, amelyet ő a filmszakadás pillanatának nevez. Pontosan azt, amikor az ember első kábultsága után lassan-lassan felidőzi a film kockáit, de ezek közé akkor már a külső, valós világ képei keverednek. Ez a mozzanat nem tart soká. De amíg tart, a külső és belső dolgok egyidejű érzékelése idején az ember igazi kegyelmi pillanatot él át. A krónikás úgy véli, a Filmzene előadói – a Salieri Kamarazenekar – e zenéhez szerencsés kifejezőmódot

Egy váratlan betegség miatt elmaradt a Szegedi Kamarazenekari Napok második hangversenyének ősbemutatója – Madarász Iván Concerto F(L)A című fuvaladarabját a jövő évi modern zenei hét idején hallhatja majd a közönség. Helyette a Wiener Kamarazenekar (jó érzéssel) Huszár Lajos Kamarakonzertjét tűzte műsorra, azt a művet, amely az 1987-es kamarazenekari napok egyik emlékeztető ősbemutatóján hangzott fel először. A második hangversenynapon a Salieri Kamarazenekar Márta István Film-zene című új vonósokari művének ősbemutatójával lépett pódiumra.

találtak: a magyarázat és túlhangsúlyozás nélküli tiszta érzékeltetést.

A két hangversenynap nem volt szűkében átgondolt és izgalmas kamarazenei és előadói teljesítményeknek. A Wiener Kamarazenekar remek Csajkovszkij-bemutatóval

lépett pódiumra, a Szerenád vonósenekarra előadása élettel teli, gazdag hangzású játékot nyújtott. Weninger Richárd elképzelése a romantikus örömről érezhetően tisztában volt azzal (aminek egyszerűsített felfogása más esetben annyi bosszúságot

okoz a krónikásnak), hogy a Csajkovszkij-szerenád boldogsága vágyott boldogság; s ezzel a szép dallamokat megóvta a félig meddig hamis bécsiességtől, és körüköz szép elégikus színeket festett zenekarával. A hangversenyen szólószerepében méltó sikert aratott Sin Katalin is, érzékeny és szép tónusú csellójátékával úgy Weiner 29-es Román-cában, mint Huszár Lajos Kamarakonzertjében.

A harmadik hangversenynap is szegedi szólistának taposolhatott a közönség (a földön is ülték, akkora érdeklődés volt). Maczelka Noémi – a Salieri Kamarazenekarral – Beethoven G-dúr zongoraversenyét adta elő, szépen kifejtve a zongorának azt a karakteres, egyéni jellegét, amely lehetővé teszi, hogy a zenekari szólam mellett (vagy vele szembeállítva) egy hangsúlyos szerepet képviseljen. A szólista érdeme, hogy nem „bravúrosította” el a szólamát, hanem a darab feszültségét és „gazdaságos” szenvedélyét megőrizve

árnyalatokat bontott ki belőle. Különösen szép volt az első tétel zongoraszólam-felvétele, és a lassú tétel érzelmi fokozódása.

Hogy a krónikást Mozart g-moll szimfóniája ragadta meg leginkább, az lehet egyéni elfoglaltság is. De bizonyos: e gyönyörű késői szimfónia előadásában Pál Tamás és zenekara minden modoros klasszicizálás és akadémizmus nélkül pontosan úgy ébresztette fel az emberi esendőség és érzelmi boldogulás szép kettősségét, hogy a ma emberek századdal maga mögött is sajátjának érezte Mozart zenéjét. A szimfónia előadása szabatos volt és ugyanakkor mégis könnyed, áradó. A krónikásnak azt juttatta eszébe: a rendkívüli szenvedélyek, ahhoz, hogy kiváltság előadói hatásukat, nem szabad, hogy elérjék valódi mértéküket. Elég, ha megindítják, és hang hangot követ.

Panek Sándor

■ Márta István új darabjának különös kettős világa van. Zenei anyaga a benső, sugalló, harmonikus tonalitást és a lélekre vetülő külvilágbeli képek sokféle, szertefutó jelentéseit foglalja egybe. A mű mélyen személyes indítatású, alaphangulatát a belső látás élménye adja, de a látott valóság képei a külső történésekből származnak. E szubjektív ernyőn, amely a mű filmvászna, valós a mozgás, valóság a formák, ám az érzékelés tartama, a színek és a kontúrok, az élesség és homályosság az emlékek kép-sajátos impresszióit keltik. Különös módon Márta István Film-zenéje ettől nem válik introvertálttá, és a hallgató úgy érzi, elvontabbá sem – talán azért, mert hangszerelése színes, találmány, és egy-egy külön meglepetéssel is szolgál. Az európai fül számára ismerős hangok között előbújik egy arab zenei motívum, és visszasimul a zene anyagába. Az ehhez hasonló „csinos” és nem túlbonyolított